

Eerste Kamer der Staten-Generaal
Aan de leden van de vaste commissie voor
Justitie & Veiligheid
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Datum

18 februari 2019

Onderwerp

Inbreng NVvR t.b.v. uw bespreking in de Staat van de Rechtsstaat

Geachte leden van de Eerste Kamer,

Aanstaande dinsdag 19 februari bespreekt u in uw midden de staat van de Nederlandse rechtsstaat. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR), de beroepsvereniging van rechters en officieren van justitie, heeft veel waardering voor de continue aandacht die de Eerste Kamer besteedt aan dit rechtsstatelijke thema.

De rechtsstaat is een belangrijke fundament van onze democratische rechtsorde. De rechtsstaat draagt er toe bij dat voor allen in de samenleving rechtvaardigheid, zekerheid en veiligheid geboden kan worden. Het goed functioneren van onze rechtsstaat wordt niet alleen bepaald door de (interne) organisatie van de instituties die daarvoor zijn opgericht, maar ook in belangrijke mate door de geschreven en ongeschreven waarden die aan het functioneren van onze rechtsstaat en instituties ten grondslag liggen en in de mensen die hierin betrokken zijn en hun verantwoordelijk nemen.

Rechtspraak in zwaar weer

Bezien vanuit het perspectief van de rechtsstaat is er veel te bespreken over de rechtspraak. Maatschappelijk timmert de rechtspraak flink aan de weg om effectief te zijn bij civiele en bestuursrechtelijke geschillenbeslechting en strafrechtelijke procedures. Duizenden mensen werken dagelijks in de rechtspraak en bij het Openbaar Ministerie om hun maatschappelijke bijdrage te leveren. De NVvR is daar trots op en de resultaten zijn er ook naar: rechtszoekenden vertrouwen de Nederlandse rechter en officier en deze werken naar internationale maatstaven zeer efficiënt. De Nederlandse rechtspraak kijkt ook vooruit. De rechtspraak wil in dat verband de eigen waarde voor de toekomst benadrukken en tegelijkertijd open staan voor vernieuwing, van binnen en van buiten de rechtspraak.

Anno 2019 bevindt de rechterlijke macht zich in moeilijk vaarwater; hierover schreef de NVvR enige maanden geleden al een brief aan uw commissie en aan de minister voor Rechtsbescherming. Deze brief voeg ik ter informatie bij.

We leven in tijden van schaarste. Er bestaan veel tekorten in de rechtspraak en bij het OM. De financiële middelen zijn beperkt. Er zijn te weinig collega's om het werk fatsoenlijk te kunnen verdelen waardoor de werkdruk en het structurele overwerk buitensporig hoog zijn.

De koers van de minister voor Rechtsbescherming lijkt gericht op het beperken van de rechtspraak in plaats van het verder verbeteren van onze fundamentele positie in onze democratische rechtsstaat. De NVvR wenst dan ook te benadrukken dat een koerswijziging noodzakelijk is voor het behoud en goed functioneren van onze rechtsstaat. Fysieke en financiële toegang tot de rechtspraak moet voor allen in de samenleving gewaarborgd blijven. Daarnaast kan er in de rechtspraak niet verder worden bezuinigd, maar moet er juist financieel in worden geïnvesteerd opdat rechters en officieren hun belangrijke werk voor allen in de samenleving kunnen blijven doen.

Wet RO tegen het licht houden

De rechtspraak heeft de afgelopen tijd geen goede indruk gemaakt op bestuurlijk niveau. Er zijn grote vraagtekens geplaatst bij de wijze waarop het Programma KEI is aangepakt, met alle financiële gevolgen van dien. Er zijn zorgen over de besturing van de rechtspraak, waarbij een kloof tussen werkvloer en bestuurders opnieuw overbrugd moet worden. Er zijn zorgen over de werksfeer in de top van het OM en de uitstraling daarvan in de hele organisatie. De bovenstaande punten zijn zorgen die zowel binnen als buiten de rechterlijke macht bestaan. De NVvR heeft hierover al aan de bel getrokken en haar standpunten bekend gemaakt. De NVvR vindt het belangrijk dat deze kwesties in alle openheid worden besproken. De NVvR is echter van mening dat het de primaire verantwoordelijkheid van de rechtspraak en van het Openbaar Ministerie is om deze interne besturings- en organisatiekwesties eerst zelf te onderzoeken en aan te pakken. Zeker vanuit het perspectief van de elkaar in balans houdende staatsmachten past terughoudendheid bij de wetgevende en de uitvoerende macht waar het gaat om de interne organisatie en de besturing van de onafhankelijke rechterlijke macht.

Deze precaire balans bepaalt de reactie van de NVvR inzake de nog voorliggende motie van senator Ruers c.s. De NVvR ondersteunt de wens om te onderzoeken of er binnen de Wet RO verbeteringen aangebracht kunnen worden om de institutionele onafhankelijkheid van de rechterlijke macht beter te waarborgen. Dat neemt echter niet weg dat het aan de rechtsprekende macht zelf is om in de eigen organisatie waar het gaat om interne besturingskwesties orde op zaken te stellen.

Namens de leden van de NVvR wensen wij u een vruchtbaar debat over de Staat van onze rechtsstaat. In het najaar zal de NVvR een eigen rechtsstatelijke conferentie organiseren. Hiervoor ontvangt u vanzelfsprekend te zijner tijd een persoonlijke uitnodiging.

Met vriendelijke groet,
Namens het bestuur van de NVvR,

Nathalie van Waterschoot
voorzitter

Bijlage:

- *Brief aan de Eerste Kamer d.d. 14/09/2018, getiteld 'Rechtspraak in zwaar weer'*

Aan de minister voor Rechtsbescherming

Aan de leden van de vaste commissie voor
Justitie & Veiligheid
van de Eerste en Tweede Kamer

Datum

14 september 2018

Onderwerp

Samen werken aan recht en veiligheid - Rechtspraak in zwaar weer

Geachte heer Dekker,
Geachte leden van de Eerste en Tweede Kamer,

De rechters en officieren van justitie in Nederland maken zich grote zorgen. Het wordt steeds moeilijker om ons werk te doen op het niveau waar de samenleving recht op heeft, mede als gevolg van het financiële zware weer. De rechtspraak als pijler onder de democratische rechtsstaat staat onder druk en dreigt te worden uitgehoid. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak deelt met u haar zorgen in deze brief en wil met u werken aan een gezamenlijke vervolgstategie. De strategische agenda van het ministerie van Justitie en Veiligheid, met de passende titel *'Samen werken aan Recht en Veiligheid'*, toont een grote ambitie als het gaat om de Nederlandse rechtspraak. Voor de komende periode wordt als terechte uitdaging gesteld dat er moet worden geïnvesteerd *"in de algemene toegankelijkheid, de responsiviteit en het presterend vermogen van de rechtsstaat, haar instituties en haar professionals zodat burgers rechtvaardigheid daadwerkelijk ervaren."*¹

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR), de beroepsvereniging van rechters en officieren van justitie, onderschrijft deze ambitie vanzelfsprekend. De NVvR ervaart een grote maatschappelijke opdracht bij het bevorderen van goede rechtspraak. Wij veronderstellen het een gedeelde opvatting van alle staatsmachten dat goede rechtspraak in een democratische rechtsstaat vereist dat rechters en officieren van justitie goed hun werk moeten kunnen doen. Dat wordt de laatste jaren voor rechters en officieren van justitie steeds moeilijker.

Rechtspraak in zwaar weer

De rechtspraak staat al lange tijd onder druk. Daarbij speelt een veelheid aan issues die bovendien een onderlinge complexe samenhang hebben. Door het nijpende tekort aan rechters en officieren van justitie en hun ondersteuning, hun structurele overbelasting en de gebrekkige ICT-voorzieningen, komt de kwaliteit van onze rechtspraak steeds meer in het gedrang. Ook is de rechtspraak als organisatie in financieel zwaar weer gekomen. De uitblijvende - en te vroeg ingeboekte - baten van het digitaliseringsproject KEI leveren een fikse strop op. Langdurige onzekerheid over de beschikbare middelen heeft bovendien een grote terughoudendheid bij het werven van nieuwe magistraten in de

¹ "Samen werken aan Recht en Veiligheid", december 2017, pagina 19. In de inleiding van dit visiedocument wordt toegelicht dat hieronder ook de professionals van de rechterlijke macht worden verstaan.

hand gewerkt. Er is geen buffer van het eigen vermogen meer. Door de financieringsstructuur ontstaan er structurele tekorten door teruglopende zaaksaantallen. Hierdoor kan moeilijk geïnvesteerd worden in nodige en nieuwe verbeteringen ten behoeve van de kwaliteit van de rechtspraak voor de burgers en andere rechtszoekenden.

Op 21 augustus jl. meldde de Raad voor de rechtspraak dat het financieringstekort van de rechtspraak dit jaar nog forser toeneemt dan de Raad had voorzien, voornamelijk als gevolg van de problemen rondom de ICT. Het is nog maar de vraag of de Raad er voor het nieuwe begrotingsjaar in is geslaagd om voldoende financiële middelen voor de rechtspraak te alloceren. De NVvR voorziet een volgende bezuinigingsronde die een ernstige aantasting van het functioneren van de rechtspraak betekent, met alle gevolgen voor burgers en andere rechtszoekenden van dien. Het noodzakelijke evenwicht tussen de verschillende staatsmachten in onze democratische rechtsstaat maakt echter dat er niet verder op de rechtspraak bezuinigd kan worden.

Voor Nederland is de scheiding der machten een groot goed. De rechtspraak, kwetsbaar door het gebrek aan eigen financiën of wetgevende middelen, moet te allen tijde op de andere machten kunnen blijven rekenen. Dat er bijgesprongen moet worden in tijden van nood mag nooit ter discussie komen te staan. Dit vloeit voort uit de maatschappelijke taak van de overheid om zorg te dragen voor een goed functionerende rechtspraak. Het is dan vervolgens aan die onafhankelijke rechtspraak om zichzelf optimaal in te richten en te besturen, zodat aan die maatschappelijke opdracht kan worden voldaan. Gelet op de situatie en het (financiële) zware weer waarin de rechtspraak verzeild is geraakt, is de rechtspraak daar onvoldoende in geslaagd.

Steun voor gedegen onderzoek, maar dan wel meer dan alleen financieel perspectief

Uiteraard steunt de NVvR de wens van de minister voor Rechtsbescherming en het parlement om goed uit te zoeken hoe een gedeeld verlangen naar een goed functionerende rechtspraak met een digitale werkwijze, tot een financieel drama en een maatschappelijke kwestie is verworpen. Tegelijkertijd willen wij er namens alle rechters en officieren van justitie op wijzen dat dit onderzoek niet eendimensionaal, vanuit een financieel perspectief, moet worden verricht. Uiteindelijk is de samenleving het meest gebaat bij kwalitatief hoogwaardige en onafhankelijke uitspraken, waarbij digitalisering een belangrijk middel is, maar geen doel op zich. De voorgenomen doorlichting van de bedrijfsvoering van de rechtspraak, met de mogelijkheid tot het adviseren over kostenreducties door wetswijzigingen, kan leiden tot een té economisch advies aan de wetgever. Dat staat aan goede besluitvorming in de weg, aangezien de rechtsstatelijke en maatschappelijke baten hierdoor onderbelicht worden. Daarmee komt het uitvoeren van de maatschappelijke opdracht van de rechterlijke macht onder druk te staan.

Werken aan de oplossing

De NVvR is van mening dat een deel van de oplossing van de problemen die nu spelen in de rechtspraak, gezocht moet worden in de verbetering van het bestuursmodel. In de huidige structuur bestaat constante onduidelijkheid over belegde verantwoordelijkheden en doorzettingsmacht. Onze achterban ondervindt dit dagelijks. Het wordt ook bij de analyse van de KEI-problematiek als een essentieel verbeterpunt genoemd. Vanwege de maatschappelijke opdracht van de rechtspraak en de verantwoordelijkheid naar de samenleving, vindt de NVvR het van het grootste belang dat er snel duidelijkheid komt over een optimaal bestuursmodel. Inhoudelijk gezegd, landelijke verantwoordelijkheden en innovatie van de rechtspraak zijn hierbij elementaire waarden. De NVvR is als beroepsvereniging een natuurlijke gesprekspartner bij een dergelijke majeure verandering. De vereniging en haar leden voelen een grote verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de oplossing. Daarom stellen wij een eigen werkgroep in die oplossingsrichtingen zal formuleren. Gelet op de moeilijke positie van de Raad voor de rechtspraak in deze discussie, biedt de NVvR - nog meer dan



anders - het benodigde draagvlak om te werken aan een toekomstbestendige rechtspraak. De praktijkervaring van onze leden is essentieel bij het verbeteren van de bestaande structuren.

Ten slotte

De veerkracht van de werkvloer, van de magistraten en hun ondersteuning, is niet oneindig. Met grote toewijding zetten zij zich in voor een rechtspraak waar de Nederlandse samenleving recht op heeft. Zij zijn bereid om de schouders eronder te zetten en mee te bewegen met veranderingen, zoals ook steeds aan de orde is geweest in het digitaliseringsproject KEI en zoals ook nu weer het geval zal zijn als het gaat om het oplossen van het besturingsprobleem van hun rechtspraakorganisatie. De leden van de NVvR ervaren dit als hun verantwoordelijkheid als magistraat. Indachtig de ambities van de strategische agenda van het ministerie van Justitie & Veiligheid waarin 'samen werken' terecht een belangrijke plek krijgt, vertrouwt de NVvR erop dat zij de komende periode haar bijdrage kan leveren. Wij nodigen u graag uit voor een vervolgesprek zodat wij onze standpunten en gedachten over oplossingen nader kunnen toelichten.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur van de NVvR,

Geert van Rhee
directeur

